

491.99(07)

0-98

18 MAY 2010

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԲՆԱԿԱՆԱԿԱՆ ԶԵՆՈՒԹՅԱՆ ԲԱԺԻՆ

Հաստատված է Բարձրագույն Դպրոցների
Համամիութենական Կոմիտեի կողմից.

Ծ Ր Ա Գ Ի Ր

ԼԵԶԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆԵՐԱՆՈՒԹՅԱՆ

1. Ներածություն

Լեզվի՝ իբրև «խոսքի գործնական գիտության» (Մարքս-Էնգելս) և իբրև «հաղորդակցման կարևորագույն միջոցի» (Լե-նին) մարքս-լենինյան հասկացողությունը: Լեզվի գիտությունը և նրա խնդիրները: Լեզվի գիտության բաժինները:

2. Բառագիտություն

Բառը որպես լեզվի միավոր: Ատոլթներ (идиомы) և ֆը-րագեոլոգիական համադասություններ (сочетания): Բառի (և ֆը-րագեոլոգիական համադասությունների) նշանակությունը: Բազմիմաստ (полисемия) և մենիմաստ (моносемия) բառեր. բառերի ուղղակի և փոխաբերական նշանակությունը: Կոնտեքստի դերը: Հասկացություն տերմինի մասին: Համանուններ (омонимы), համանիշներ (синонимы), հականիշներ (антонимы): Բառերի էմոցիոնալ-ոճական գունավորումը և նրա սոցիալական հիմքը:

Բառերի պատմական փոփոխությունները: Բառերի անհե-տացումը և նոր բառերի հանդես գալը. արիայիզմ և նեոլոգիզմ: Բառի իմաստափոխությունները. բառիմաստի ընդլայնում (расширение), բառիմաստի նեղացում (сужение), բառիմաստի շրջում (смещение). բառիմաստի փոխանցումը՝ ըստ նմանության

2591
41

և առնթբերության (կցորդության, смежности). Ֆոնեկցիոնալ իմաստաբանություն (семантика): Բառի ստուգաբանությունը: Բառափոխաբանություններ և ընդօրինակումներ (калька): «Փաշովորդական ստուգաբանություն»: Լեքսիկայի (բառապաշարի) միջադպարին տարրերը:

3. Հնչյունաբանություն

Լեզվի հնչյունները: Լեզվի զործարանները և հնչաարտաբերում (артикуляция): Ձայնավորներ և բաղաձայններ: Ձայնավորների դասակարգումը՝ ըստ տեղի, լեզվի բարձրացման աստիճանի և ըստ շրթնայնացման (լաբիալիզացիայի) առկայության կամ բացակայության: Բաղաձայնների դասակարգումը՝ ըստ գործող օրգանի, արտաբերության եղանակի և ձայնի, աղմուկի ու առջև հատկանիշների առկայության: Հնչյունների տարբերությունը ըստ ամանակի, ուժի և բարձրության:

Հնչյունի և տառի հարաբերակցությունը: Ֆոնետիկական տառագրությունը (транскрипция) և նրա տարբեր սխեմները: Հնչյունները կապակցված խոսքի մեջ: Վանկե Շեշտ: Առոգանում (интонация): Հասկացություն հնչույթի (ֆոնեմայի) մասին: Հնչույթը և նրա տարբերակները (варианты): Հնչույթների սխեմներ: Հնչյունական սխեմների պատմական փոփոխությունները և նրանց հիմնական տիպերը: Ասիմիլացիա (առնմանություն) և դիսիմիլացիա (տարնմանություն): Հասկացություն հնչյունական փոփոխությունների օրինաչափության մասին («ֆոնետիկական օրենք»): Հնչյունական փոփոխություններն ըստ անալոգիայի:

4. Քերականություն

Հասկացություն քերականական ձևի և քերականական կառուցվածքի մասին:

Լեզվի քերականական միջոցները՝ աֆֆիքսացիա (ածանցում), ներքին ֆլեքսիա (թեքում), բառակցում (բարդացում, сложение), օժանդակ (ձևական) բառեր, բառերի դասավորման կարգը, շեշտ և առոգանություն:

Ձևաբանություն: Բառերի կազմությունը. ձևույթներ (արմատ և ածանց, հիմք և վերջավորություն): Բառերի ձևաբանական կազմության մեջ տեղի ունեցած պատմական փոփոխությունները:

Պոսքի մասերը և նրանց հատուկ ձևաբանական կառուցվածքները. այս կառուցվածքների պատմական փոփոխությունը: Ակադեմի. Մոսկի ուսումնառող խոսքի մասերի կազմավորման մասին:

Շարահյուսություն: Նախադասությունը և նրա կառուցվածքը. սինտագմա. նախադասության անդամները: Նախադասության տեսակները (դիմավոր և անգեմ նախադասություններ, նախադասության ակտիվ և պասիվ կառուցվածքը): Նախադասության կառուցվածքի և տիպերի զարգացման պատմական հաջորդականությունը:

5. Ասխարհի լեզուները եվ նրանց դասակարգումը

Աշխարհի լեզուների շատությունը և բազմազանությունը: Լեզուների գենիալոգիական դասակարգումը: Ծանոթացում՝ աշխարհի լեզվաբանական քարտեզի, գլխավոր լեզուների աշխարհագրական ծագման, նրանց թվի և կուլտուրա-պատմական նշանակության մասին: Ազգային փոքրամասնությունների, զուգութային և կիսազաղութային ժողովուրդների լեզուները կապիտալիստական հասարակության մեջ:

Լեզուների տիպաբանական դասակարգումները. լեզուների ձևաբանական դասակարգումը (արմատական (անձեռնյոթ, անջատական), կցական և թեքական լեզուներ):

Լեզուների դասակարգումը՝ վերլուծական (անալիտիկ), համադրական (սինթետիկ) և բազմահամադրական (պոլիսինթետիկ) լեզուների: Տիպաբանական դասակարգման նորագույն փորձերը: Հասկացություն՝ ստադիաների և սխեմաների մասին:

6. Լեզվի ծագման պրոբլեմը

Լեզվի ծագման հարցի պատմությունը: Լեզվի և մարդու ծագման հարցերի կապը: Կրնթիկ լեզվի սկզբնականության ուսումնառող: Լեզվաստեղծման (գլոթոգենիական) պրոպոսի միտա-

նությունը: Լեզվի և ուսուցիչ անադերսակցությունը (несвязанность).

Լեզվագիտության ուսուցչական տեսության մերկացումը:

7. Լեզուն որպես պատմականորեն զարգացող երեւոյթ

Լեզվի փոփոխութիւնների կախումը հասարակական ձևերի, նյութական կուլտուրայի և իդեոլոգիայի ասպարիզում տեղի ունեցող փոփոխութիւնների հետ: Լեզուն և մտածողութիւնը: Լեզվի նշանակութիւնը՝ որպես մեկը պատմական արքայութիւններից: Լեզվաբանական հնեաբանութիւն (палеонтология) կառուցման փորձեր:

Լեզվի զարգացման հիմնական օրինաչափութիւնները (լեզուների միջև եղած նմանութիւնները և տարբերութիւնները): Լեզվի պատմական զարգացումը «պատրաստի նյութից» (Մարքս-Էնգելս) և լեզուների միջև եղած փոխադրեցութիւնների տարբեր ձևերը: Լեզուների հերթափոխութիւնը (смена): Հասկացութիւն լեզվային սուբստրատի մասին:

Երկլեզվութիւն և լեզուների խառնվելը:

8. Լեզու եւ բարբառ

Լեզուն տոնձային և ֆեոդալական հասարակութիւն մեջ: Փողովրդական և գրական լեզուներ: Ազգային լեզուների կազմավորումը: Ազգը՝ որպես «լեզվի, տերիտորիայի, անտեսական կյանքի և կուլտուրայի ընդհանրութեամբ արտահայտվող պիտիւկական կերտվածքի պատմականորեն կազմավորված կայուն ընդհանրութիւն» (Ստալին, «Մարքսիզմը և ազգային-գաղութային հարցը»): Ազգային գրական լեզուն և տեղային բարբառները: Հասկացութիւն բարբառագիտութիւն մեթոդների մասին (համեմատական-պատմական բարբառագիտութիւն, լեզվաբանական աշխարհագրութիւն, սոցիալական բարբառագրութիւն (диалектография) փորձեր):

9. Գրի պատմութիւնը

Գրի ծագումը: Գրի զարգացման հիմնական էտապները (նախագրային նշաններ և պատկերագրութիւն (пиктография), գաղափարագրութիւն (иднография), հնչյունային գիր): Այբուբենի ծագումը:

Այբուբենի հաղորդման ուղիները և այդ հաղորդման սոցիալ-տնտեսական պատճառները: Գրի ձևերի փոփոխումը: Հասկացութիւն հնեագրութիւն մասին:

Ուղղադրութիւնը և նրա սկզբունքները:

10. Լեզվագիտութիւն պատմութիւն համառոտ ուղեւոր

Լեզվաբանութիւն ինքնուրույն գիտութիւն զառնարը Համեմատական-պատմական լեզվագիտութիւն զարգացումը XIX դարում և Էնգելսի կողմից նրան աված գնահատականը:

Լեզվաբանութիւն նորագույն ուղղութիւնները Արեւմտյան եվրոպայում և նրանց քննադատութիւնը:

Լեզվագիտութիւնը ՍՍՌՄ-ի մեջ և նրա նվաճումները: Լեզվի նոր ուսմունքը (Սկադ. Մառի հարիթիւն թերիւն):

11. Լեզուն սոցիալիստական հասարակութիւն մեջ

Ազգային լեզուների ծաղկումը ՍՍՌՄ մեջ որպես արդյունք լենինյան-ստալինյան ազգային քաղաքականութիւն կենսագործման: Պայքարը մեծագետական շովինիզմի և տեղական նացիոնալիզմի դեմ՝ լեզվի ասպարիզում: Ստալինը ազգային լեզուների անխուսափելի ձուլման մասին մի ընդհանուր լեզվի մեջ՝ «սոցիալիզմի համաշխարհային հաղթանակի շրջանում» (Ստալին, «Մարքսիզմը և ազգային գաղութային հարցը»):

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ (ուսերեն)

1. Маркс и Энгельс—Немецкая идеология (глава «Идеология вообще, немецкая в особенности». Соч., т. IV, или отдельное издание).
2. Ленин—1. О праве нации на самоопределение (раздел 1: «Что такое самоопределение наций». Соч., т. XVII).
3. Ленин—2. К вопросу о диалектике, Соч., т. XIII).

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0246525

Հիմնական գրականություն ծրագրում շոշափված հարցերի
շուրջը

1. *Лафарг*—Язык и революция.
2. *Маар*—Избранные статьи (հոգվածները մատնանշում է ինքը գրասխորը):
3. *Мещанинов*—Нѣкое учение о языке (երեք ներածական գլուխները):
4. *Ушаков*—Краткое введение в науку о языке. М. 1929 (գլխավորապես II, IV, V, VI, VII գլուխները՝ ծրագրի 3, 4 և 5 հատվածների համար):
5. *Соссюр*—Курс общей лингвистики, М. 1933 (գլխավորապես ներածության VI և VII գլուխները՝ ծրագրի 3 և 9 հատվածների համար, 4-րդ մասը՝ 8 հատվածի համար):
6. *Сепир*—Язык. М. 1934 (գլխավորապես IV, V գլուխները ծրագրի 4 հատվածների համար. VI և X գլուխները՝ 5 և 6 հատվածի համար):
7. *Вандриес*—Язык. М. 1937 (գլխավորապես ծրագրի 2, 3, 4, 5 և 9 հատվածների համար):
8. *Бернштейн*—Вопросы обучения произношению. М. 1937.

ՀԱՅՆՐԵՆ

1. Էնգելս—«Ընտանիքի, մասնավոր սեփականության և պետության ծագումը»:
2. Էնգելս—«Աշխատանքի մասնակցությունը կապի մարդացման մեջ». Երեւան, Կոլեսրատ, 1933, կամ «Բնության դիալեկտիկա», էջ՝ 79—93, Կոլեսրատ, 1936, Երեւան:
3. Ստալին—«Մարքսիզմը և ազգային գաղութային հարցը», Կոլեսրատ, 1935, Երեւան:
4. Գ. Ղափանցյան—«Ընդհանուր լեզվաբանություն», հատոր I, Պետհամալս. հրատ. 1939, Երեւան:
5. Գ. Սեվակ—«Հայոց լեզվի տեսություն», ա. մասը:
6. Ա. Ղարիբյան—«Ներածություն հայոց լեզվի պատմության», առաջադրություններ I և II. 1932, Երեւան:

